

Kulttuurihyvinvoinnin tilannekatsaus: kulttuurihyvinvointia edistetään monitoimijaisena yhteistyönä

23.10.2023

Anna-Mari Rosenlöf, erityisasiantuntija, Turun AMK

Taikusydan – Kulttuurihyvinvoinnin valtakunnallinen yhteyspiste

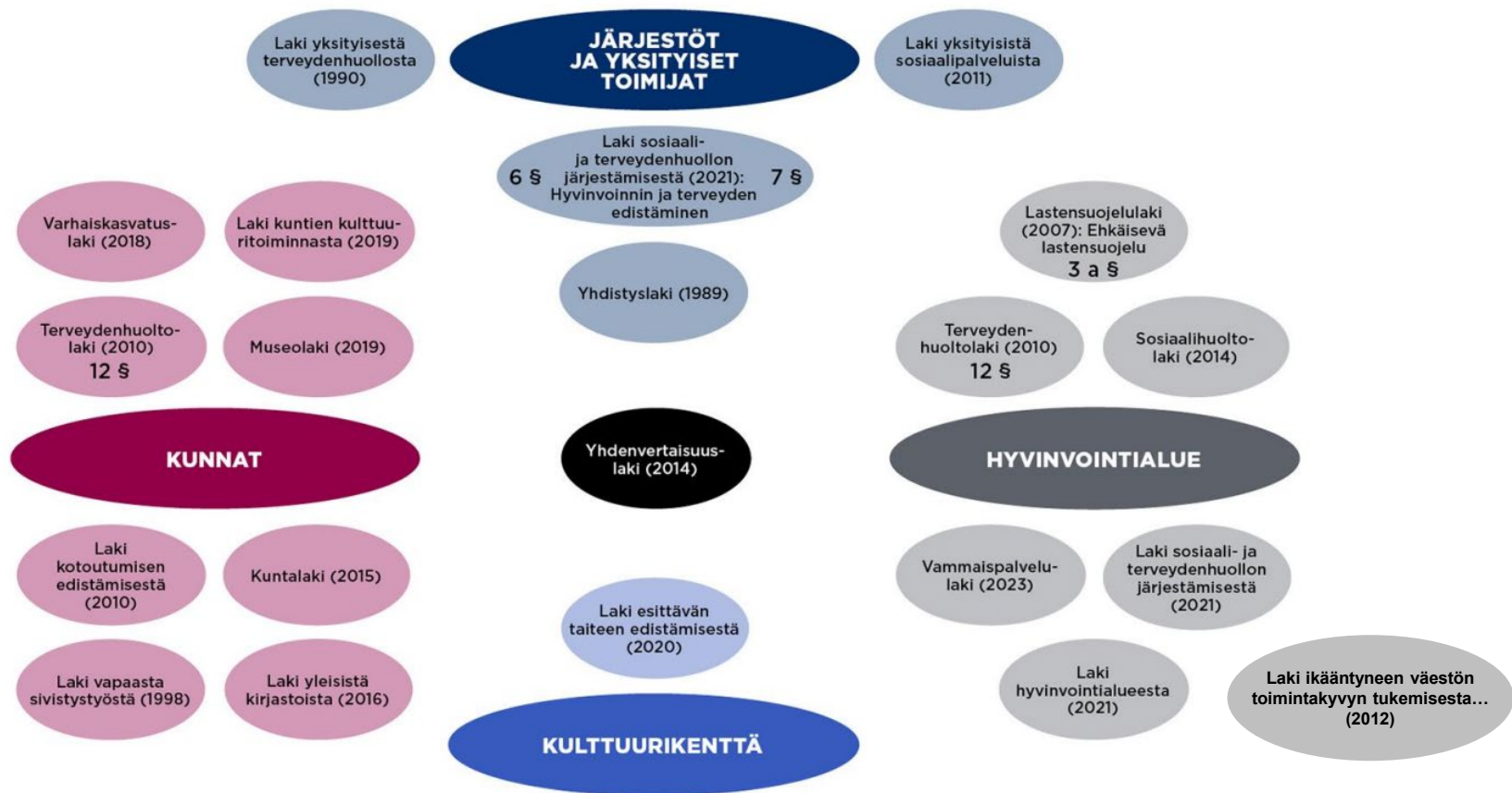
Mitä kulttuurihyvinvoinnilla tarkoitetaan?

- ihmisen yksilöllistä tai yhteisöllisesti jaettua **kokemusta** siitä, että kulttuuri, taiteet ja luova toiminta lisäävät hyvinvointia tai ovat yhteydessä siihen.
- Kulttuuri ja sen hyvinvointia tukevat vaikutukset ja merkitykset läpäisevät koko ihmisen elämänkaaren ja ilmenevät ihmisen **omassa taide- ja kulttuurisuhteessa**.
- Taide ja kulttuuri ovat osa hyvää elämänlaatua ja jatkuvaa oppimista: **ihminen on kulttuurin kokija ja toimija, jolla on kulttuurisia tarpeita ja oikeuksia**.
- Ytimessä saavutettavuus, kansainvälisyys, pitkä historia!

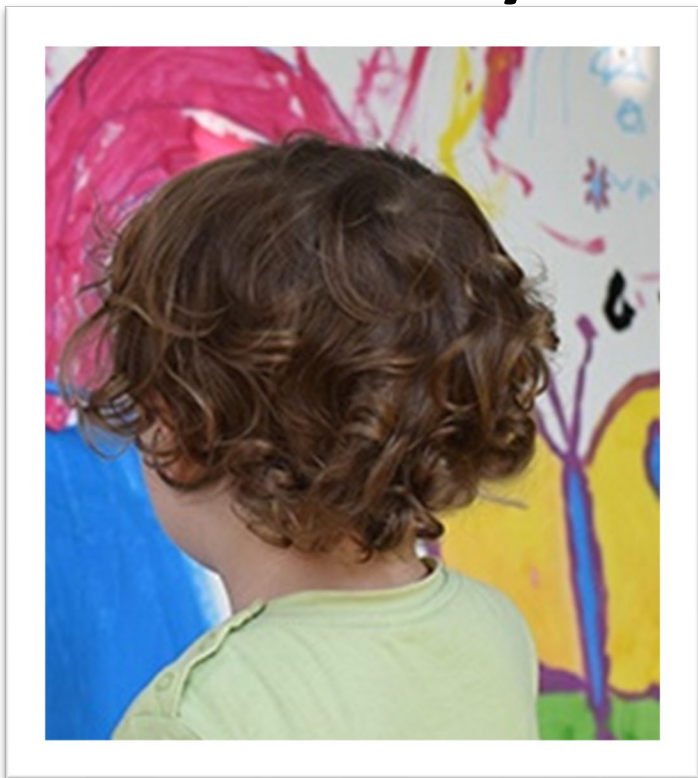

1. Jokaisella on oikeus osallistua taiteisiin ja kulttuuriin, kehittää itseään ja yhteisöään niiden avulla sekä mahdollisuus ilmaista itseään vapaasti. Nämä **kulttuuriset oikeudet** on turvattu **YK:n ihmisoikeusjulistuksessa (1948)** sekä useissa Suomea sitovissa ihmisoikeussopimuksissa ja Suomen perustuslaissa.
2. **Yleissopimus lapsen oikeuksista (1991, artikla 31)** tunnustaa lapsen oikeuden osallistua vapaasti kulttuurielämään ja taiteisiin, kannustaa toiminnan tarjoamiseen ja osallistumisen edistämiseen.
3. **Lakipohja:** mm: laki kuntien kulttuuritoiminnasta sekä laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä.

Kulttuurihyvinvointitoiminnan, -palveluiden sekä niiden järjestämisen ja hankkimisen perusta rakentuu useiden lakien kokonaisuudesta. Kuvaan on koottu esimerkkejä niistä. Kuva: Suvi Laakso. Grafiikka: Teija Longi.

Oma taide- ja kulttuurisuhde hyvinvoinnin tukena

- Kokemus ja käsitys omasta luovuudesta, taiteellisuudesta, musikaalisuudesta ja lahjakkuudesta vaikuttavat taide- ja kulttuurisuhteeseen.
- Taide- ja kulttuurisuhteemme vaikuttaa siihen,
 - millaisia valmiuksia meillä on ottaa vastaan taidetta
 - millaisia merkityksiä annamme taiteelle elämässämme
 - millaisia oivalluksia ja kokemuksia meille syntyy nähdessämme, kuullessamme ja kokiessamme taidetta tai osallistuessamme taidetoimintaan.

Kulttuurihyvinvoinnin ulottuvuuksia

Kuva artikkelista Lilja-Viherlampi & Rosenlöf: [Moninäkökulmainen kulttuurihyvinvointi](#) (2019)

Kulttuurihyvinvointipalvelut ja toimintamallit

- skaalattavuus
- yhdenvertaisuus
- implementaatiotutkimus
- kustannusvaikuttavuus
- sisältöjen kehittäminen
 - tuki ammattilaisille
 - koulutus

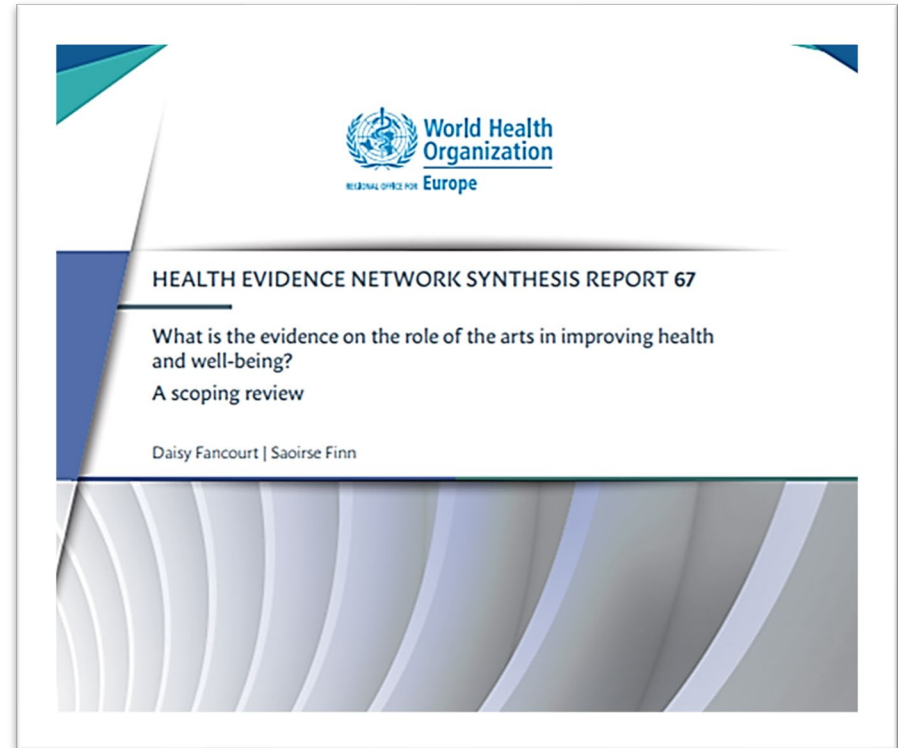
Tutkimus- ja kokemustieto kannustavat toimimaan

Taidetoimintaan, kulttuuriin ja luovaan toimintaan osallistuminen sekä kokijana että tekijänä voi ehkäistä lukuisia psyykkisiä ja fyysisiä sairauksia sekä hoitaa ja auttaa selviytymään useiden akuuttien ja kroonisten sairauksien kanssa.
([Fancourt & Finn 2019, WHO](#))

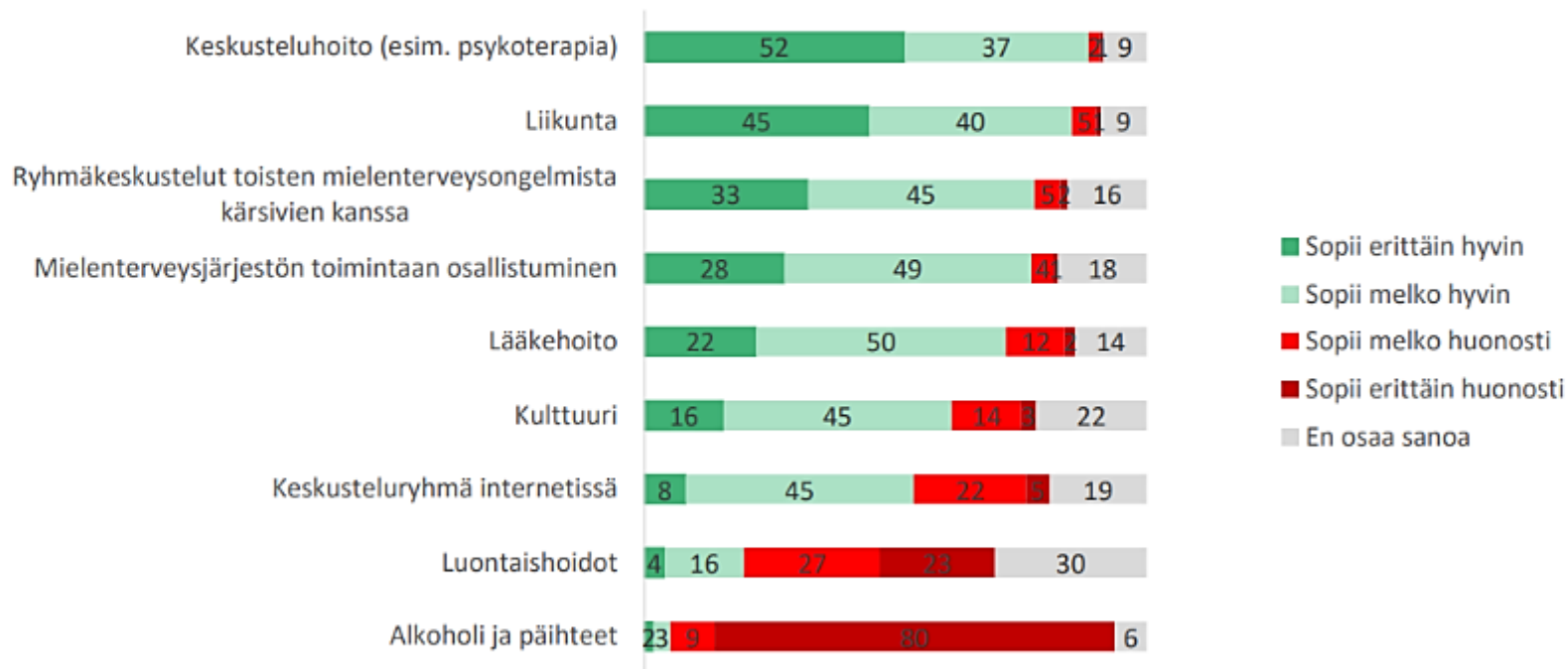
Yli 95 % mielenterveyskuntoutujista pitää kulttuuria sopivana muotona mielenterveysongelmien selättämisessä.

- Mielenterveysbarometri 2021

Kuinka hyvin seuraavat hoitomuodot sopivat mielenterveysongelmien hoitamiseen?

(% vastaajista)

Taiteen ja kulttuuriosallistumisen vaikutus väestön terveyteen (2022)

- University College London, Social Biobehavioural tutkimusryhmä, joht. Daisy Fancourt
 - WHO Collaborating Centre for Arts & Health
- Tulokset perustuvat laajojen kohorttitutkimusten analysointiin, tutkimuksissa seurattiin suurten ihmisjoukkojen toimintaa ja terveyttä pitkiä ajanjaksoja, mukana kysymyksiä taide- ja kulttuuriosallistumisesta
- Iso-Britannia ja USA, keskeistä pidempiaikaisten vaikutusten havaitseminen
- Jaottelu: Lapset ja nuoret, aikuiset, vanhemmat ihmiset

the social
biobehavioural
research group

The Impact of Arts and Cultural Engagement on Population Health

Findings from Major Cohort
Studies in the UK and USA
2017 – 2022

Tutkimustuloksia: lapset ja nuoret

- Taidetoimintaan ja kulttuuriaktiviteetteihin osallistuneilla lapsilla ja nuorilla on vähemmän hyperaktiivisuutta ja tarkkaamattomuutta sekä vähemmän epäsosiaalista tai rikollista käyttäytymistä (lukeminen, tanssi, musiikki, muut taideharrastukset, kuorot, teatteri- ja sanataide/kirjakerhot, soittaminen, opetussuunnitelman ulkopuolella tapahtuva toiminta).
- Heillä on enemmän prososiaalista käyttäytymistä kuten empatiaa ja toisten auttamista (vuorovaikutus- ja tunnetaidot).
- He tupakoivat, juovat alkoholia ja käyttävät huumeita epätodennäköisemmin kuin he, jotka eivät osallistu. (terveellisemmät elintavat)
- Heillä on parempi itsekontrolli => taide voi auttaa nuoria säätelemään tunteita, ajatuksia ja käyttäytymistä.
- Nämä hyödyt voivat johtua taiteen kyvystä tukea nuorten luovuutta, parantaa itsetuntoa ja itsehillintää.

HUOM! Suomi: [Lasten ja nuorten terveys ja hyvinvointi: Kouluterveyskyselyn ja FinLapset – rekisteriseurannan tuloksia – tulokset kartalla, alueittain, paikkakunnittain ja vertaillusti, mukana myös kysymys kulttuuri- ja taideharrastamisesta](#)

Tutkimustuloksia: aikuiset

- Taidetta ja kulttuuria harrastavilla ja kulttuuritilaisuuksissa aktiivisesti käyvillä aikuisilla on parempi mielenterveys ja suurempi elämäntyytyväisyys.
- Heillä on vähemmän masennusta myöhemmällä iällä ja he kokevat elämänsä merkityksellisemmäksi, mikä puolestaan on yhteydessä moniin fyysiseen terveyteen liittyviin hyötyihin.
- Taideinterventiot voivat tukea mielenterveysongelmien lievittämistä, myös synnytyksen jälkeistä masennusta.
- Nämä tulokset säilyivät huolimatta demografisesta ja sosioekonomisesta taustasta, persoonallisuudesta, aiemmasta sairaushistoriasta ja elämäkokemuksista sekä aiemmasta taideosallistumisesta.
- Taidetoimintaa harrastavat ihmiset raportoivat paremmasta kyvystä selviytyä mielenterveysongelmista jokapäiväisessä elämässä – pelkkä kulttuuriosallistuminen ei riittänyt, vaan aktiivisuus ja itse tekeminen oli tärkeää.

Tutkimustuloksia: ikäntyvät

- Huolimatta sosioekonomisista tai väestötilastollisista taustoista havaittiin, että aikuisilla, jotka osallistuivat taide- ja kulttuuritoimintaan säännöllisesti ja useiden vuosien ajan on parempi kognitiivinen reservi (aivojen kyky kompensoida ikääntymisen ja sairauksien aiheuttamia muutoksia) myöhemmin elämässä.
- He sairastuvat epätodennäköisemmin dementiaan.
- Heillä on vähemmän haurautta vanhemmalla iällä, he kokevat vähemmän yksinäisyyttä ja kroonista kipua sekä masennusta.
- He kokevat hyvinvointinsa paremmaksi ja elävät pidempään.
 - **Masennus:** Yli 50-vuotiailla aikuisilla, joilla ei ollut masennusta, oli 32 prosenttia pienempi riski sairastua seuraavien 10 vuoden aikana, jos he osallistuivat kulttuuritoimintaan, kuten kävivät museoissa tai kulttuuritilaisuuksissa muutaman kuukauden välein. Riski pieneni edelleen (48 %), jos he osallistuivat kuukausittain tai useammin.

Fancourt D, Bone JK, Bu F, Mak HW, Bradbury A. [The Impact of Arts and Cultural Engagement on Population Health: Findings from Major Cohort Studies in the UK and USA 2017 – 2022](#). London: UCL; 2023 March.

Yhteenveto väestötasolla

- Kulttuurisesti aktiiviset ihmiset elävät pidempään ja kokevat elämänlaatunsa paremmaksi.
- Sosioekonomisesti heikommassa asemassa olevat, miehet ja vähemmistöt osallistuvat vähemmän, vaikka terveyshyödyt heille olisivat erityisen kannattavia.
- Yksinäiset kokivat, että heille on vähemmän mahdollisuuksia osallistua.
- [Terve Suomi –tutkimus \(2022\)](#): korkeasti koulutetut naiset aktiivisimpia osallistujia
- Miten ihmisten osallistumista voisi lisätä?

**Monitoimijainen yhteistyö on edellytys
kulttuurihyvinvointityön onnistumiselle**

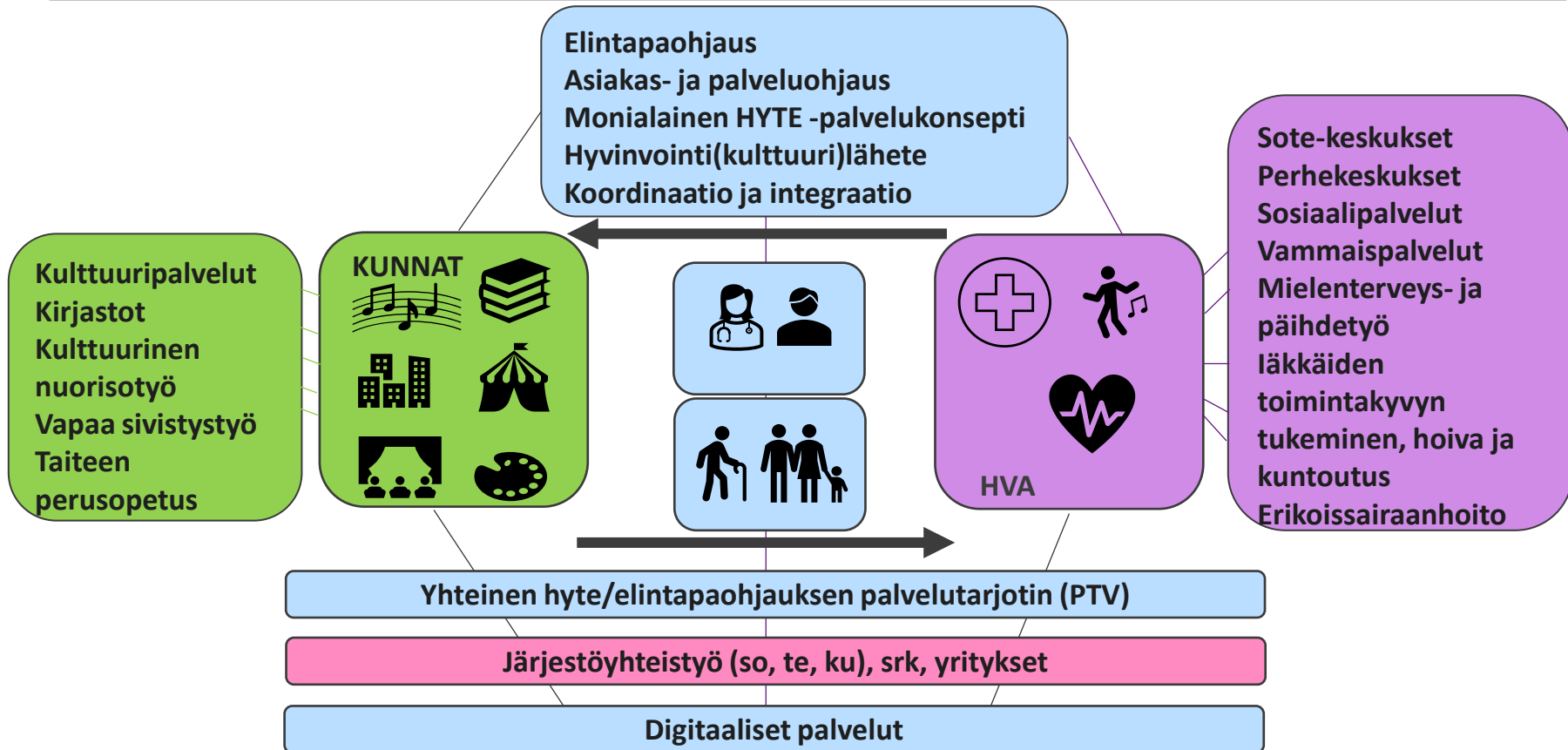
Kulttuurihyvinvointi on osa hyte-palettia

- Ravitsemus
- Liikunta
- Uniterveys
- Päihteettömyys
- Kulttuuri, taide, luovuus
- Luonto, terveellinen, turvallinen ympäristö
- Elintapa-, asiakas- ja palveluohjaus
 - Kulttuuri osana (hyvinvointi)lähetettä, hyte-palvelutarjotinta

Kulttuurihyvinvointi on yhdyspintatyötä

Strateginen taso ja viestintä

Hyte-lisäosa/-kerroin kunnille

- [Hyte-lisäosa/kerroin](#): **kunta** madaltaa kulttuuriin osallistumisen kynnystä

Kuntien hyte-kertoimen prosessi-indikaattorit: Kulttuuri

Indikaattori	Sotkanet indikaattorinumero	Lähde	Aikataulu
Kunta madaltaa kulttuuriin osallistumisen kynnystä (Onko kunnalla käytössä jokin pysyvä käytäntö, jolla kunta järjestää tai tukee taloudellisesti kulttuurin osallistumisen kynnystä madaltavaa vertaistoimintaa (esim. kulttuuriluotsi tai -kaveritoimintaa)?)	3984	Kulttuuri kunnan toiminnassa – tiedonkeruu (THL, TEAviisari)	Tiedot kerätään parittomina vuosina keväällä ja julkaistaan syksyllä

Monitoimijaisen yhteistyön tarpeita ja näkökulmia: lapset ja nuoret

- Lapsille, nuorille ja lapsiperheille luodaan yhdenvertaisia mahdollisuuksia osallistua kulttuuri- ja taidetoimintaan, -harrastuksiin (tietoisuus, maksuttomuus).
- Kulttuuri- ja taidetoimijoiden resurssit ovat riittävät näiden toteuttamiseen ja räätälöintiin.
- kulttuurikasvatussuunnitelmat kunnissa
- palveluohjaus kulttuuripalveluihin: perhekeskukset, neuvolat, kohtaamispaikat (harrastusten puheeksiottaminen, tietouden lisääminen, yhteistyörakenteet kulttuuritoimijoiden kanssa)

Monitoimijaisen yhteistyön tarpeita ja näkökulmia: aikuiset

- työelämän ulkopuolella olevat
- mielenterveyden ja toimintakyvyn haasteet
- yksinäisyys, seuran puute
- pelkotilat, häpeä itsestä/autettavana olemisesta
- ennakkoluulot kulttuuria ja taidetta kohtaan
- palveluita on vaikea löytää, palveluohjauksen ja viestinnän puute/toimimattomuus
- palveluiden puute
- taloudellinen tilanne, kulkeminen, digitaidot
- pitkäaikaisessa hoidossa/hoivassa olevien kulttuuristen oikeuksien turvaaminen
- Yhteistä myös riittävät resurssit!

Lisätietoa:

- **Kulttuurihyvinvointi osaksi arkea II 27.9.2023**
 - <https://innokyla.fi/fi/lansi-suomen-yhteistyoalueen-tilaisuuksien-materiaalit> (mm. hyte-palvelutarjotin, kulttuurihyvinvointi hallitusohjelmassa: mm. Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen (hyte) -kertoimen painoarvoa kasvatetaan nykyisestä, Selkiytetään ja vahvistetaan kuntien ja hyvinvointialueiden yhteistyötä ja työnjakoa hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä sekä työllisyyden edistämisessä)
- **Taike: Aluekumppanuuksien päivä: Ti 14.11.2023 klo 13.00 — 15.15**
 - <https://www.taike.fi/fi/tapahtumat/aluekumppanuuksien-paiva-0#msdyntrid=IDInmhmHyDj1zHbpsXMLPAviJ8Z1TdDgONO13cjDcfl> (TEAvisari, kuntien ja taideyhteisöjen yhteistyö)